

Sygn. akt V KK 583/19

POSTANOWIENIE

Dnia 30 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jarosław Matras

w sprawie **L.B.**

skazanego z art. 77 § 2 k.k.s. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

w dniu 30 września 2020 r.

kasacji wniesionej przez pełnomocnika podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo
od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 13 czerwca 2019 r., sygn. akt IV Ka (...)

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w M.

z dnia 17 października 2018 r., sygn. akt II K (...)

p o s t a n o w i ł

- 1. oddalić kasację jako oczywiście bezzasadną;**
- 2. kosztami sądowymi postępowania kasacyjnego obciążyć podmiot odpowiedzialny posiłkowo - Syndyka D. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w S.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 października 2018 r. w sprawie sygn. akt II K (...) Sąd Rejonowy w M. skazał L.B. za przestępstwo z art. 77 § 2 k.k.s. w zw. z art. 6 § 2 k.k.s. w zw. z art. 9 § 3 k.k.s. na karę grzywny w wymiarze 120 stawek dziennych przy ustaleniu wysokości jednej stawki na 70 zł. W oparciu o art. 24 § 1 k.ks. za wymierzoną grzywnę uczynił w całości odpowiedzialną posiłkowo D. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w S.

Apelację od tego wyroku wniósł pełnomocnik podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo. Zaskarżając wyrok w części dotyczącej odpowiedzialności posiłkowej, zarzucił wyrokowi naruszenie przepisów prawa materialnego (pkt I apelacji) oraz procesowego (pkt II apelacji) oraz obrazę art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w odniesieniu do obciążenia odpowiedzialnością posiłkową masy upadłości, w sytuacji gdy oskarżony nie występował jako zastępca Syndyka D. sp. z o.o.

Po rozpoznaniu tej apelacji Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 13 czerwca 2019 r. w sprawie sygn. akt IV Ka (...), zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od tego wyroku wniósł pełnomocnik podmiotu odpowiedzialnego posiłkowo.

Zaskarżając wyrok w zakresie w jakim uczyniono odpowiedzialną posiłkowo upadłą spółkę D. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w S., zarzucił wyrokowi zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej przyczyny odwoławczej określonej w art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. wynikającej z rażącej obrazę przepisów, prawa materialnego, która miała istotny wpływ treść orzeczenia, a to art. 24 § 1 i 3 k.k.s. w związku z art. 144 §1 oraz art. 75 § 1 prawa upadłościowego i naprawczego, w zakresie w jakim odpowiedzialnością posiłkową za grzywnę wymierzoną L. B. - prezesowi upadłej spółki, obciążono upadłą spółkę, której aktywa i pasywa od daty ogłoszenia upału stanowią masę upadłościową, co jest sprzeczne nie tylko z celem, charakterem i funkcją postępowania upadłościowego będącego *sui generis* egzekucją uniwersalną prowadzoną na rzecz i w imieniu ogółu wierzycieli upadłej spółki, a nie sukcesją uniwersalną przedsiębiorcy, wobec którego ogłoszono upadłość, ale także niedopuszczalne i co do zasady błędne z uwagi na, *de facto*, próbę obciążenia wszystkich wierzycieli upadłej spółki odpowiedzialnością materialną za zapłacenie orzeczonej kary grzywny.

Podnosząc ten zarzut skarżący wniósł o uchylenie wyroku sądu II instancji oraz sądu I instancji w tej części i umorzenie postępowania.

W pisemnym stanowisku co do kasacji Naczelnik Urzędu Skarbowego w M. wniósł o oddalenie jej jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jako oczywiście bezzasadna podlegała oddaleniu w trybie określonym w art. 535 3 k.p.k. Problem, na tle którego został postawiony zarzut kasacji, a wcześniej w apelacji, sprowadzał się do rozstrzygnięcia, czy odpowiedzialnym posiłkowo – w trybie art. 24 § 1 k.k.s. - za wymierzoną oskarżonemu karę grzywny może być spółka z o.o. w upadłości likwidacyjnej. Skarżący wywodził w tym zakresie, że po pierwsze – podmiot będący w stanie upadłości likwidacyjnej może zaspokajać swoich wierzycieli wyłącznie w ramach postępowania upadłościowego, zgodnie z zasadami określonymi w treści art. 342-344 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawa upadłościowego (Dz.U. z 2020, poz. 1228 - dalej jako p.u.), co oznacza, iż nie jest możliwe prowadzenie czynności egzekucyjnych w innym trybie, a zatem, także w trybie egzekucji sądowej. Po drugie, z dniem ogłoszenia upadłości, na podstawie art. 75 ust. 1 p.u. upadły traci prawo zarządu majątkiem, traci również legitymację procesową do występowania w sprawach dotyczących masy upadłości, i choć dalej jest stroną w znaczeniu materialnoprawnym (jako podmiot stosunku prawnego na tle którego wyniknął spór), to zgodnie z art. 144 p.u. postępowania sądowe i administracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone jedynie przez syndyka lub przeciwko niemu. Podkreślając, że w skład masy upadłości nie wchodzi prawa i roszczenia o charakterze osobistym i niezbywalnym, autor kasacji wykazywał, iż postawienie podmiotu gospodarczego w stan upadłości likwidacyjnej winno być rozpatrywane analogicznie jak śmierć osoby fizycznej, która powoduje wygaśnięcie odpowiedzialności posiłkowej, jeżeli śmierć ta nastąpiła przed uprawomocnieniem się orzeczenia o uczynieniu ją odpowiedzialną za karę grzywny wymierzoną sprawcy. Podstawą takiego porównania było wskazanie, że cechą odpowiedzialności posiłkowej jest jej osobisty charakter, niezbywalność i niemożność dziedziczenia. W tym układzie ogłoszenie upadłości skutkuje zerwaniem szczególnego stosunku łączącego podmiot pociągnięty do odpowiedzialności posiłkowej ze sprawcą czynu, co oznacza brak niezbędnej przesłanki z art. 24 § 1 k.k.s. Wskazać należy w tym miejscu, że ogłoszenie upadłości likwidacyjnej spółki nastąpiło w dniu 8 grudnia 2014 r., a czyn przypisany oskarżonemu zamykał się czasokresem od 21 lutego 2013 r. do 20 maja 2013 r. kiedy to oskarżony był prezesem zarządu spółki (upadłość z możliwością zawarcia

układu ogłoszono postanowieniem z dnia 29 maja 2013 r. – str. 1 uzasadnienia wyroku). Po trzecie, rozwijając to ostatnie stwierdzenie, skarżący wywodził nadto, że w sytuacji, gdy zgodnie z art. 24 § 1 k.k.s. przesłanką odpowiedzialności posiłkowej jest to by sprawcą czynu był zastępcą tego podmiotu jako osoba prowadząca jego sprawy jako pełnomocnik, zarządca, pracownik lub działający w jakimkolwiek innym charakterze, a zastępowany podmiot odniósł lub mógł odnieść z popełnionego przestępstwa korzyść majątkową, to fakt, iż oskarżony nie był zastępcą Syndyka D. spółka z o.o. w upadłości likwidacyjnej, uniemożliwiał nałożenie na tę spółkę odpowiedzialności posiłkowej w trybie art. 24 § 1 k.k.s. Ponadto, już na zakończenie wyводу, skarżący podkreślił, że orzeczenie odpowiedzialności posiłkowej wobec podmiotu postawionego w stan upadłości likwidacyjnej jest nie tylko sprzeczne z art. 24 § 1 k.k.s., ale także jest niedopuszczalne z uwagi na treść art. 2 u.p. oraz godzenie w interesy wszystkich wierzycieli postępowania upadłościowego. Konkludując, skarżący w kasacji wykazywał istnienie przeszkody procesowej z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k., wskazując, że w związku z ogłoszeniem upadłości likwidacyjnej spółki z o.o. w której funkcję prezesa pełnił oskarżony, zaistniała przeszkoda procesowa uniemożliwiająca prowadzenie postępowania w przedmiocie pociągnięcia do odpowiedzialności posiłkowej tej osoby prawnej, albowiem upadła spółka utraciła prawo zarządu i możliwość rozporządzania swoim mieniem, stając się masą upadłości służącą wyłącznie zaspokojeniu wierzycieli masy upadłości.

W kontekście wskazanego zarzutu oraz przedstawionej argumentacji jest jasne, że kasacja oparta jest na zarzucie istnienia bezwzględneho powodu odwoławczego kwalifikowanego z art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. i - jak się wydaje – ujmowanego częściowo przez pryzmat analogii procesowej do art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k., tj. śmierci oskarżonego (tu: nieistnienia podmiotu, na który można byłoby nałożyć odpowiedzialność posiłkowa z art. 24 § 1 k.k.s.). Z uwagi na orzeczoną wobec skazanego karę tylko ten zarzut może być przedmiotem odniesienia się przez Sąd Najwyższy. Podkreślić przy tym trzeba, że również w apelacji uchybienie to było formułowane, co skutkowało odniesieniem się do tego zarzutu przez sąd odwoławczy. Sąd ten stwierdził, że zgodnie z art. 25 § 2 k.k.s. odpowiedzialność posiłkowa nie obciąża tylko spadku, a w doktrynie jest

wyrażane jednolite stanowisko, iż wyłączenie możliwości sukcesji odpowiedzialności posiłkowej z art. 24 § 1 k.k.s. nie dotyczy innych niż spadkobranie postaci przejmowania pasywów podmiotu, tj. np. zmiany organizacyjnoprawnej jego funkcjonowania, podobnie jak zmiana nazw, czy osób wchodzących w skład organów zajmujących się prowadzeniem działalności gospodarczej w ramach firmy zastępowanego. Przywołując poglądy wyrażane w doktrynie przez B. Polak (*Materialnoprawne przesłanki orzekania odpowiedzialności posiłkowej*, Pr. i Pr. 2014, z. 30 oraz T. Razowskiego (*Kodeks karny skarbowy*, WKP 2012), stwierdził, że nie powoduje wyłączenia odpowiedzialności posiłkowej to, iż spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością objęto trybem postępowania upadłościowego, niezależnie czy jest to upadłość układowa czy likwidacyjna (str. 7-8 uzasadnienia). Sąd drugiej instancji podał, że dłużnik przez fakt ogłoszenia upadłości nie traci podmiotowości prawnej, a syndyk i upadły to dwa niezależne podmioty prawa, pomimo, iż to syndyk reprezentuje upadłego w sprawach majątkowych. W sytuacji, gdy przestępstwo skarbowe zostało popełnione przed ogłoszeniem upadłości, to sprawca tego przestępstwa nie mógł być zastępcą syndyka w rozumieniu art. 24 § 1 k.k.s., ale w takiej sytuacji był zastępcą dłużnika, który następnie został postawiony w stan upadłości. Zatem podmiotem, który uzyskał korzyść majątkową w wyniku przestępstwa skarbowego popełnionego przed ogłoszeniem upadłości był dłużnik, który dopiero na skutek ogłoszenia upadłości stał się upadłym. Dalej zaś sąd ten skonstatował, że sprawa odpowiedzialności posiłkowej za grzywnę, o której mowa w art. 24 § 1 k.k.s., i zobowiązanie do wydania korzyści majątkowej, o którym mowa w art. 24 § 5 k.k.s. dotyczą spraw majątkowych upadłego, a zatem w tym postępowaniu upadły jest reprezentowany przez syndyka masy upadłości, co oznacza, iż czynności procesowe w postępowaniu karnoskarbowym są dokonywane za upadłego przez syndyka.

Zarzut stawiany w kasacji oparty na tej samej argumentacji, która wskazana była w apelacji i co do której sąd odwoławczy – co wykazano powyżej – ustosunkował się szczegółowo. W istocie, to skarżący poza negowaniem stanowiska wyrażonego w piśmiennictwie prawniczym, stanowiska przywołanego przez sąd drugiej instancji, nie przedstawia żadnych innych argumentów, które

miałyby dowodzić, że pogląd sądu odwoławczego jest chybiony, a więc, iż rzeczywiście w toku postępowania karnego zaistniała przeszkoda procesowa z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. (lub z pkt 5 tego przepisu), kwalifikowana jako bezwzględny powód odwoławczy. Należy jedynie dodać, że to stanowisko przedstawione przez sąd odwoławczy jest trafne i znajduje poparcie w piśmiennictwie prawniczym. Podkreślić trzeba, że art. 25 § 1 i 2 k.k.s. ściśle wskazuje sytuacje, w których następuje wyłączenie orzekania o nałożeniu odpowiedzialności posiłkowej i nie wskazano tamże powstania masy upadłości. Już chociażby z tego powodu tezy stawiane w kasacji są dość kontrowersyjne. Najistotniejszym mankamentem rozumowania skarżącego jest przede wszystkim twierdzenie, że sytuacja prawna, w której ogłoszono upadłość dłużnika jest analogiczna z sytuacją, w której oskarżony umiera (art. 17 § 1 pkt 5 k.p.k.), co winno skutkować umorzeniem postępowania w zakresie nałożenia odpowiedzialności posiłkowej. Tymczasem, wejście spółki w postępowanie upadłościowe nie ma wpływu na jej byt prawny (art. 185 ust. 2 u.p.); **dalej istnieje ten sam podmiot (upadły), który odniósł korzyść na skutek przestępstwa skarbowego.** Ten sam podmiot jest więc stroną w znaczeniu materialnym, a tylko pozbawiony jest legitymacji formalnej i traci prawo zarządu i możliwość rozporządzania mieniem, albowiem to syndyk – na skutek podstawienia w miejsce dłużnika – zyskuje status strony w znaczeniu procesowym i dokonuje czynności na rachunek upadłego, choć w imieniu własnym (por. A. Jakubecki w: A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, LEX 2011, teza 1-3 do art. 144; B. Polak, *op. cit.*, s. 107-108 i cyt. tam literatura; R. Adamus, *Upadłość a odpowiedzialność posiłkowa za grzywnę i zobowiązanie do wydania korzyści*, Doradca Restrukturyzacyjny 2015, z. 2, s. 39-42; T. Dudek, *Wybrane zagadnienia dotyczące funkcjonowania podmiotu pociągniętego do odpowiedzialności posiłkowej w postępowaniu karnym skarbowym*, Pr. i Pr. 2016, z. 9, s. 58). Twierdzenie skarżącego o ustaniu, koniecznej na gruncie art. 24 § 1 k.k.s., więzi upadłego ze sprawcą przestępstwa jest więc oczywiście chybione. Dodać tylko wypada, że brak po stronie upadłego legitymacji formalnej nie oznacza braku zdolności procesowej. Porównanie sytuacji związanej z ogłoszeniem upadłości spółki z o.o., na rzecz której działał sprawca przestępstwa skarbowego, i która to spółka uzyskała z działania sprawcy korzyść majątkową, z sytuacją śmierci

oskarżonego jest więc zupełnie chybiona. Co się zaś tyczy kwestii rzekomego działania na szkodę wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, to wierzytelność z tego tytułu (art. 24 § 1 k.k.s) winna zostać zgłoszona do masy upadłości i będzie zaspokojona przez syndyka we właściwej kolejności (B. Polak, *op. cit.* s. 108-109; T. Dudek, *op. cit.*, s. 58).

Podsumowując, ogłoszenie upadłości likwidacyjnej spółki z o.o. już po tym czasie, w którym przestępstwo skarbowe przysparzające korzyści majątkowej tej spółce (jako dłużnikowi) przypisano sprawcy tego przestępstwa, działającego w warunkach z art. 24 § 1 k.k.s. jako zastępca takiego podmiotu, nie stanowi przeszkody procesowej do nałożenia odpowiedzialności posiłkowej na dłużnika (upadłego) za grzywnę (art. 24 § 1 k.k.s.).

Z tych wszystkich względów orzeczono jak w postanowieniu.